

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

№4

ISSN: 2992-8982

<https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/>

2025

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Elektron nashr. 985 sahifa.

E'lon qilishga 2025-yil 7-aprelda ruxsat etildi.

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoiraz Azimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldix'o'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Utayev Uktam Choriyevich, O'z.Respub. Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi IJQKD boshlig'i
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjayevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongirاتبay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Head of Department, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Ochilov Farkhod, Head of DCEC, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Viktorovna, Candidate of Economic Sciences (Moscow)
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyeva Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilkhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Xusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Raximovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridaxon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher

08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
08.00.02 Makroiqtisodiyot
08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
08.00.06 Ekonometrika va statistika
08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
08.00.11 Marketing
08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
08.00.13 Menejment
08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi 336/3-
sonli qarori bilan ro'yxatdan
o'tkazilgan.

MUNDARIJA

Цифровизация социально-трудовых отношений: вызовы и перспективы для работников	18
Абдумухтаров Анваржон Акрамжонович	
O'zbekistonda faoliyat ko'rsatayotgan soliq to'lovchi yuridik shaxslarning iqtisodiy faoliyatini rag'batlantirish masalalari.....	26
To'xtaboyev Nuriddin Isomiddin o'g'li	
Ecotourism in Protected Areas: A Literature Review.....	32
Ismoilova Maftuna Mamat qizi	
Iqtisodiyotning innovatsion rivojlanishi sharoitida xizmatlar sohasini rivojlantirishning hududiy xususiyatlari.....	38
Primova Shaxlo Jumayevna	
Statistik baholash va ekonometrik modellashtirish orqali biznes rivojlanish tendensiyalarini samaradorligini baholash.....	43
Xabibullayev Ibrohim, Saidova Marhabo Xabibullo qizi	
Tijorat banklarida xususiy kapital hisobi va auditini takomillashtirish	52
Qodirova Zilola Maxmud qizi	
Qo'shilgan qiymat solig'i ma'muriyatchiligining ilg'or xorij tajribasi.....	57
Erkayev Nodir Xudayberdiyevich	
O'zbekistonda yashil iqtisodiyotni joriy etish holati va asosiy yo'nalishlari.....	71
Madraximova Zulfiya Nurmatovna, Ishankulova Komila Kurbanovna, Ortiqboeva Aziza Xolmurza qizi, Omonkulova Ro'zigul Akmaljon qizi	
Challenges and opportunities in implementing green economy indicators in uzbekistan's industrial sector under the fourth industrial revolution.....	76
Shodmonov Ruslan Golib ugli, Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich	
Rivojlangan mamlakatlarga ishchi kuchi oqimi va O'zbekiston mehnat bozoridagi o'zgarishlar.....	89
Tilabova Kumush Farhod qizi	
Mamlakatda "yashil" iqtisodiyotni rivojlantirishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlarini takomillashtirish	95
Yuldashboyev Azizulloh Bunyodbek o'g'li, Matkarimov Inomjon Baxtiyorovich	
"Ta'lim muassasalarida moliyaviy resurslarni samarali rejalashtirish va boshqarish"	101
Bauyetdinov M.J., Medetbayeva D.T.	
Enhancing utilization and minimization of renewable energy systems in uzbekistan	105
To'irova Hamida Umedovna	
Tijorat banklari daromadini oshirishda aholining savodxonligi va xulq atvorining roli	114
Shakhlo Davirova	
2020–2024-yillarda o'zbekistondagi iqtisodiy o'sish dinamikasi	120
Akbarov Nodir, Ibodullayev Navro'zbek	
O'zbekistonda xalqaro moliyaviy institutlarning yashil moliyalashtirish jarayonidagi roli va strategik yo'nalishlari	125
Gulmira Axmadjonova Xabibulla qizi	
Sug'urta tizimiga raqamli texnologiyalarning ta'siri	133
Uzaqova Kamola Bexzodovna, Yahyoyev Bahriddinxon Bahroil o'g'li	
Improving payment services practices in commercial banks: strategies for efficiency and security.....	138
Mamayusuf Abdusamatov	
Jahon moliya tizimi: asosiy tendensiyalar va rivojlanishning innovasion yo'nalishlari	143
Ataniyazov Jasurbek Xamidovich	
Повышение конкурентоспособности экологического туризма Узбекистана путём развития всесезонных горных туристических центров.....	150
Ахмедходжаев Равшан Темурович	
Xo'jalik yurituvchi subyektlar tashqi iqtisodiy faoliyatida valyuta operatsiyalarini takomillashtirish	157
Safarov Alisher Ibrohim o'g'li	

Oliy ta'lim tizimini miqdoriy va sifat ko'rsatkichlari asosida baholashning kompleks metodologiyasi.....	163
Hakimova Mushtariybonu Hamid qizi, Bozorova Muazzam Hamid qizi	
Ko'chmas mulkni boshqarish samaradorligini baholashning uslubiy yondashuvlari	167
Mirdjalilova Dildora Shuxratovna	
Xizmatlar sohasini rivojlantirishda kichik biznesning ahamiyati va uning innovatsion rivojlantirishdagi muhim xususiyatlari	173
Ulmassova Oygul Baxtiyorovna	
Результаты долгосрочного прогнозирования и стратегического анализа эффективной организации современного управления жилищным фондом.....	178
Бердиева Дилфуза Ахатовна	
Improving long-term assets accounting and auditing	184
Gulboy Yusupov	
Davlat budjeti va xususiy sektor ishtirokida oliy ta'limni moliyalashtirishning optimal modeli.....	189
Bozorov Alisher Ro'zimurodovich	
Xufyona iqtisodiyotni qisqartirishda soliq islohotlari va raqamli texnologiyalar: O'zbekiston tajribasi va xalqaro yondashuvlar.....	193
Choriev Makhmayokub, Karimov Mamurbek, Xamrayev Olimjon, Urazov Mansur	
Bank aksiyalarining bozordagi narx dinamikasi va unga ta'sir etuvchi omillar	200
Nomozov Samandar Shuxrat o'g'li	
Sanoatda rivojlanish kafolati: moliyaviy boshqaruvni raqamli transformatsiya orqali avtomatlashtirish.....	206
To'qlijev Abdirauf Bahodir o'g'li	
Inson kapitalini rivojlantirishning jamiyat farovonligi, aholi daromadlariga ta'siri.....	214
Bozorova Saxobat Abdujapparovna	
Анализ конкурентной среды: методология, примеры и этапы процесса.....	219
Садикова Раъно Абдуллаевна	
Tijorat banklarida muammoli kreditlarning nazariy asoslari va ular bilan ishlash mexanizmining zaruriyati	225
Salixova G.J	
Iqtisodiyotda energiya xavfsizligiga erishishning xorij tajribasi.....	230
Samandarov Og'abek Alisher o'g'li	
Measuring methodologies of influence of the esg factors	235
Tolipova Feruza Alisherovna	
Совершенствование налогового администрирования в условиях экологически устойчивого развития.....	240
Омонов Отажон Журакулович	
Moliyaviy vositalar asosida erkin iqtisodiy zonalarni rivojlantirish strategiyasini takomillashtirish	249
Quziev Ravshan Ramazanovich	
Методологические аспекты внедрения управленческого учета в университетах Узбекистана.....	253
Каршиева Мохинур Олим кизи	
Budjet tashkilotlarida tovar-moddiy zaxiralar hisobini takomillashtirish (tibbiyot muassasalari misolida)	257
Tulyaganov Abdumalik Abdiraximovich	
Умные города как фактор экономического развития.....	261
Нозима Кахрамоновна Хакбердиева	
Перспективы зеленого фактора экономического роста в Республики Узбекистан.....	266
Исламова Насиба Улугбек кизи, Абдурашидов Отабек Улугбекович, Мамасалиева Мукаддас Ибадуллаевна	
Qurilish korxonalarida sifat menejmentini joriy qilish mexanizmlarini takomillashtirish	270
Ergashev O'tkir, Saidov Mash'al Samadovich	
Xorazm viloyatida eksportni rivojlantirish uchun potensial imkoniyatlar va ularni baholash.....	275
Fozil Xolmurotov	
Maishiy xizmatlar sohasini davlat tomonidan tartibga solishning nazariy jihatlarini.....	282
Quliyev Begimqul Melikovich	

O'zbekiston hududlarida chakana kreditlashning o'sishi.....	289
Eshqobulova Charos O'roq qizi	
Empowering uzbekistan's grain enterprises: innovative strategies for sustainable growth and operational efficiency.....	292
Kurbanova Dildora Abdurakhmanovna	
Kapital investitsiyalarga doir axborotlarni xususiy kapital to'g'risidagi hisobotda aks ettirish uslubiyatini takomillashtirish	298
Boronov Bobur Farxodovich, Muxammadiev Zarrux Umarovich	
To'qimachilik korxonalarining yashil iqtisodiyotga o'tishi va yengil sanoat korxonalarini muqobil energiyadan samarali foydalanish yo'llari	303
Xolbekova Feruzaxon Rasulovna, Jalolova Aziza Jalol qizi	
Research on the effects of interest rate, inflation rate and gross domestic product (GDP) on the level of foreign direct investment (FDI) inflows (evidence from Uzbekistan).....	307
Azimov Shakhzod	
Organik mahsulotlar eksportini rag'batlantirishda maqsadli bozorlarga yo'naltirilgan marketing strategiyalari.....	314
Xidirov Shohrux Bobir o'g'li	
Korxona iqtisodini barqarorligini ta'minlash masalalari.....	319
Abdullayev Maqsud Abdumaxmudovich	
Внедрение инновационных методов управления человеческих ресурсов в строительных компаниях.....	323
Джураева Гузаль Шавкатовна	
Sug'urta zararlarini baholashda sun'iy intellektni qo'llash istiqbollari	328
Shoraximova Zilola Nasirdjonovna	
O'zbekiston Respublikasi mahalliy budjet tizimini moliyalashtirish masalalari	332
Qo'ldoshev Diyor O'rol o'g'li	
Raqamli texnologiyalar asosida raqamli ekotizimlar va ularning biznes-jarayonlarga ta'sirini aniqlashga ilmiy qarashlar tahlili	336
Suvanova Dilnoza Dilmurod qizi	
Innovatsion salohiyatni oshirish asosida qurilish materiallari sanoati korxonalarining boshqaruv mexanizmlarini takomillashtirish	342
Xaydarova E'zoza Shukurullayevna	
Aholi turmush darajasini dinamik kontekstli normallashtirish va moslashuvchan vaznlar usuli orqali baholash	352
Xolto'rayev Islom Ilhomovich, Ollokulova Feruza Mansurovna	
O'zbekiston Respublikasida xufiyona iqtisodiyotini qisqartirish va mamlakat rivojlanishiga uning ta'siri.....	358
Baxtiyorov Sherali Muzaffarovich	
Qayta tiklanuvchi energiya manbalari qurilmalarini aholi tomonidan xarid qilish va kompensatsiya ajratish jarayonlarini raqamlashtirish hamda tizimlar integratsiyasi istiqbollari.....	362
Ochilov Abdujabbor Akramovich	
O'zbekistonda kambag'allikni qisqartirish va aholi farovonligini oshirishda chet el tajribasining afzalliklari.....	369
Raxmatullayeva Shaxnoza Xamidovna, Akbarova Iroda Samatovna	
Qurilishda loyiha boshqaruvi konsepsiyasining mazmuni	375
Pulatov Shaxron Axmedovich	
Loyiha budjeti va uning ijrosini ta'minlash masalalari.....	379
Murodova Mohigul Chori qizi, Xamidov Odil Davurovich	
Qishloq xo'jaligidagi chorvachilik tarmog'ining iqtisodiy faoliyatini o'rta muddatli statistik prognozlarini tuzish (Andijon viloyati misolida).....	390
Iskandarov Davlatbek Xursanbekovich, Urishev Baxtiyor Abdusamatovich, Muydinov Xusniddin Nuriddin o'g'li	
Innovatsion faoliyatning iqtisodiy samaradorligini baholash va rivojlantirish yo'llari.....	397
Qurbonov Tolmasjon Namoz o'g'li, Shodiyev Fazliddin Qalandar o'g'li, Holmirzayeva Gulruh Akbarovna	
Fond bozorida kompaniyaning investitsion jozibadorligini baholash uslubiyoti	403
Yulduz Usmanova	
Jahon bozoriga kirishda elektron bozorlarning ahamiyati	411
Hamroyeva Umda	

Comparative statistical analysis of foreign trade indicators of the Republic of Uzbekistan	415
Abdujalilova Bibisora Bakhodir kizi	
Yaxshi korporativ boshqaruv orqali aksiyadorlik jamiyatlarining kapital qiymatini oshirish: metodologik yondashuv.....	423
Urinov Bobur Nasilloevich	
JAS – barqaror qishloq xo'jaligini rivojlantirishning yapon modeli vositasi	423
Baynazarov Elmurod Erkinovich	
Xususiy banklarning depozit operatsiyalarini mustahkamlash yo'llari	435
Olimov Abror Axadjon o'g'li	
The impact of digital financial technologies on the financial system.....	439
Yahyoyev Bahriddinxon Bahroil o'g'li, Pardayev Olim Mamayunosovich	
Korxona eksport salohiyatini oshirishning "yashil" marketing mexanizmi	443
To'rayev Shohrux Halimovich	
O'zbekistonda ichki turizmni rivojlantirishda turistik oqim mavsumiyligini boshqarish yo'llari	448
Fayazov Muxiddin Sobirovich	
Sanoat korxonalarida qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan foydalanish bo'yicha xalqaro tendensiyalar	453
Bobobekov Ergash Abdumalikovich	
Ayollar tadbirkorligining tarixi: O'zbekiston va dunyo bo'yicha rivojlanishi.....	459
Burxanova Sabo Tulanovna	
Qimmatli qog'ozlar bozorida investorlar risklarini pasaytirishni takomillashtirish yo'llari.....	466
Xalilov Umid Ishtemirovich	
Korxona moliyaviy ko'rsatkichlari tahliliga fundamental yondashuv.....	470
Dilshodjon O'rinov, Sanobar Ismoilova	
Iqtisodiy o'zgarishlar davrida korxonalar moliyaviy barqarorligining ta'minlanishi omil va mezonlari	475
Xolbekova Dilobarxon Rasuljon qizi	
Cash accounting as a tool of financial discipline and transparency in the public sector.....	481
Marqaboyev Sardorbek Abdusalomovich, Annayev Abdurasul Abdurashidovich	
Пути совершенствования практике финансирования социального предпринимательства.....	486
И.Ж.Исаков	
O'zbekistonda an'anaviy resurslar va qayta ishlanadigan energiya manbalarini rivojlantirish imkoniyatlaridan unumli foydalanish	490
Normurodov Xusan Eshmaxmatovich, Kaxramanova Sevdal Shamsiddin qizi	
Ijtimoiy salohiyat – hududiy iqtisodiyotni rivojlantirishning boshqaruv obyekti sifatida.....	497
Erkayeva Gulbahor Panjiyevna, Zoirov G'olibjon Toshtemir o'g'li	
Xorazm oziq-ovqat bozorida mahsulotlarning raqobatbardoshligini oshirishda marketing faoliyatlarini baholash usullari	503
Abdikarimova Zilola Baxramovna	
Переход к зелёной энергетике узбекистана как возможность достижения устойчивого экономического роста.....	508
Бай Жин Хуан (Bai Jin xuan)	
Изучение условий финансирования проектов международными банками развития	513
Жалилова Барнохон Суръатжонова	
O'zbekiston respublikasi budjet jarayonida budjetlarning ochiqqligi va jamoatchilik ishtirokini oshirish.....	517
Shodmonqulov Temurbek Ulug'bek o'g'li	
Chiqib ketayotgan aktivlarni hisobga olish va baholash masalalari	522
Kuziyeva Dinora Bahodirovna	
Asosiy kapitalga investitsiyalarning iqtisodiy o'sishga ta'siri.....	528
Qo'shbaqov Aybek Shovqiyevich	
Changes in employee benefits and human resource management in accounting system of the Republic of Uzbekistan	535
Ravshanbekov Lazizbek Tolibjon o'g'li, Toshpulatova Munisabonu	

Iqtisodiyot tarmoqlarida suv iste'molini boshqaruvining raqamlashtirish tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlarini takomillashtirish istiqbollari.....	541
Karimov Anvarjon Muqumjonovich	
Теоретические аспекты налогообложения доходов физических лиц на основе всеобщего декларирования	547
Усманова Мухлиса Сагдуллаевна	
Bank tizimini raqamlashtirish va uning bank barqarorligiga ta'siri.....	555
Sayfullayev Jamshidjon Xabibjanovich	
Kambag'allikni qisqartirish va aholi bandligini ta'minlashda tadbirkorlik faoliyatining o'rni.....	560
Saparov Ismat Chorshanbiyevich	
Innovatsion korxonalarda xarajatlar hisobining zamonaviy usullari	565
Turayev Og'abek Kaxramonovich, Ochilov Shavkat Toshmamatovich	
Дополнительные услуги в индустрии гостеприимства как эффективный инструмент продвижения бренда предприятия	570
А.И. Лесников, Д.В. Мамаева	
Преимущества и вызовы перехода на зелёную экономику.....	580
Умарова Гузал Гайратовна, Лапасова Камола Фарход кизи	
Yashil iqtisodiyot sharoitida hududlarda ishlab chiqarish korxonalarining iqtisodiy samaradorligini oshirish	586
Ibrogimov Sherzodbek Xalimjon o'g'li, Djurayeva Maxliyoxon Xayrullayevna	
Yashil iqtisodiy o'sishni ta'minlashda bevosita soliqlar rolini oshirish masalalari.....	591
Abdullayev Dilmurod Aliyar o'g'li	
The main directions for improving innovative activities in agriculture	598
Aytmuratova Miyrigul Zhalgasovna	
Klaster tizimi orqali O'zbekistonda qishloq xo'jaligining iqtisodiy o'sishi	605
Xaydarov Sardor Komil o'g'li	
Inklyuziv ta'lim: adolatli va teng jamiyat sari.....	610
Muxamedjanova Dilshodxon Muzaffarovna	
Yashil iqtisodiyot: muammo va yechimlar	615
Boymatov Xoliyor Qurbonovich	
Issues of using foreign loans in the development of the transport system in the Republic of Uzbekistan	621
Alimov Ilhomjon Ikromovich	
Проблемы и резервы развития пищевой промышленности в экспортном направлении.....	628
Ўролова Севара Бехзод кизи	
Оценка степени риска инновационной деятельности.....	634
Алиева Эльнара Аметовна	
Yashil innovatsiyalar, ularning turlari va omillari.....	638
Maxkamova Sayyora Shokirovna	
Qishloq xo'jaligida transport tizimidan samarali foydalanishning nazariy asoslari.....	641
Turdiyeva Irodaxon Ismoil qizi	
Soliq ma'murchiligida nazorat funksiyasi va unda kameral soliq tekshiruvi hamda takomillashtirish yo'llari.....	648
Hujamuradov Abrorbek Ro'zimurat o'g'li	
Sanoat korxonalarida xarajatlarni mahsulot tannarxiga taqsimlash metodologiyasini takomillashtirish istiqbollari	653
Safarov Javohir Ismoilovich	
Moliyaviy hisobotlarni shakllantirishda milliy standartlarni xalqaro standartlarga uyg'unlashtirish masalalari	659
G'aniyev Zafar Usanovich	
Ta'lim kreditini moliyalashtirish jamg'armasi faoliyati.....	666
Adilov Zuxriddin Marip o'g'li	
Tibbiyot muassasalarining moliyaviy ta'minoti va resurslardan foydalanish mexanizmlariga ta'sir qiluvchi omillar	670
Elmurodov G'ayratjon Abdumurodovich	
Tourism finance for sustainability: investing in green futures	674
Tashpulatov Sadriddin Sayfulloyevich	

Ta'lim jarayonlarini boshqarishda mobil texnologiyalar	681
Esonova Mohiraxon Sodiqjon qizi, Ovxunov Iqboljon Abdunabiyevich, Sherzodbek Nabiyev Nurmuhammad o'g'li	
Banklarda risklarni nazorat qilishning amaliyoti	686
Jumanazarov Muzaffar Jumanazar o'g'li	
Налоговые реформы в Узбекистане: вызовы, достижения и перспективы	692
Садиков Искандар Гайратович, Буранова Лола Вахобовна	
Turizm xizmatlari samaradorligini baholash usullari va vositalari tahlili	704
Jiyanov Uktam Panjiyevich	
Korxona va tashkilotlarda xodimlarni boshqarish strategiyasi	712
Raxmonova Feruza Musakulovna	
Maktabgacha ta'lim tashkiloti direktorlarini menejerlik faoliyatiga tayyorlashning ahamiyati	716
Dusmaxamedov Abduljalil Abdusabirovich	
Davlat korxonasini xo'jalik jamiyatiga o'zgartirishning foydali jihatlari	720
Z.D. Sanjarov	
The role and main types of agricultural tourism in Uzbekistan	724
M.Xolmuratova, G.N.Tojiyeva	
Цифровые технологии как драйвер повышения эффективности банковского маркетинга	727
Кахрамонов Хуршиджон Шухрат угли, Маннабова Хулкар Фарход кизи	
Потребительская стоимость товаров в условиях экономики Узбекистана	735
Мусаева Шоира Азимовна	
Valyuta risklarini boshqarishda metching siyosatining ahamiyatini oshirish	739
Yahuyayev Ziyodilla Lutfullayevich	
Yangi o'zbekiston iqtisodiyotida xususiy tadbirkorlikning roli va ahamiyati	744
Azimova Shoxista Salohiddinovna	
Improving the methodology for assessing the financial stability of banks	750
Sharipova N.H.	
Инструменты стратегического планирования и прогнозирования в управлении ООО "МТЕ ТЕХНИК": оценка и повышение финансовой стабильности	757
Нишоновна Муниса Одилжон кизи	
Актуальные вопросы налоговой политики	763
Бердыева Угулой Абдурахмоновна	
Ilm-fanni moliyalashtirish va innovatsiyalarni qo'llab-quvvatlash jamg'armasi	768
Ramazonov Javohir Bekzod o'g'li	
Jizzax viloyatida ekologik, rekreatsiya turizmlarini rivojlantirishning iqtisodiy samaradorligini baholash va uni prognozlashtirish	773
G'apparov Azim Qayumovich	
Qashqadaryo viloyatida ekologik va yashil texnologiyalarga kiritilayotgan investitsiyalar	781
Meylikov Fazliddin Abduhalim o'g'li, Buriyev Shaxbos Baxtiyorovich	
Biznes subyektlari auditida soddalashtirilgan moliyaviy hisobot tayyorlash usulini qo'llash xususiyatlari	786
Tajekeev Ziyatdin Kobeysinovich	
Biznes jarayonlarni modellashtirishning nazariy asoslari	791
Mullajonova (Matchanova) Shaxsanam Taxiroyva	
Raqamli xizmatlar bozori: elektron tijorat orqali xizmat ko'rsatishning yangi bosqichlari	796
Maxammadaliyeva Muslimaxon Sherali Qizi	
"Yashil iqtisodiyot"ga o'tish zaruriyati va uni barqarorlashtirishning ahamiyati	800
Musurmankulova Gulchehra Isabekovna	
Ekologik turizm nuqtai nazaridan turizm marketingining usullari va asosiy vositalarining xususiyatlari	806
Yokubjonova Xulkarbonu Yokubovna	
O'zbekiston iqtisodiyotida turizmning o'rni va rivojlanish istiqbollari	815
Qosimova Fazilat, Kalandarov Ravshan	
Korporativ strategiyani ishlab chiqish bosqichlarining tahlili	819
Xidirova Marg'uba Rustamovna, Abduvasiyeva Marjona Anvarovna	

Mamlakatimiz turizmini rivojlantirishda investitsiyalarni jalb qilish bo'yicha o'tkazilayotgan islohotlarning o'rni.....	823
Ayubov Ilyos Ilxomovich, Nuridinov Bexruz Akbar o'g'li	
Hududlarda tadbirkorlarning islomiy investitsiyalardan foydalanish niyatlariga undovchi omillarning empirik tadqiqoti.....	829
Irgasheva Gulbahor	
Davlat vositalari yordamida innovatsion faoliyatni moliyaviy rag'batlantirish yo'nalishlari	836
Baxriddinov Nodirbek Zamirdinovich	
Важность качества управления на предприятиях общественного питания.....	842
Абдуллаева Зульфия Иззатовна, Махмудов Суннатжон Абдужаббор Угли	
O'zbekistonda "yashil" moliyalashtirishni rivojlantirish yo'nalishlari	848
Shaislamova Nargiza Qabilovna	
Mahalliy budjetning qo'shimcha daromadlarini shakillantirish yo'nalishlari.....	856
Yuldashev Javohirbek Ikromjon o'g'li	
Davlat moliyaviy nazoratida axborot texnologiyalaridan foydalanishni kengaytirish masalalari	860
Ro'zimatova Nigora Abdullaevna	
Принципы «справедливой стоимости» в мсфо: достоинства и проблемы применения в банках узбекистана	869
Айтмуродова Рушана Бахтиеровна	
Yashil iqtisodiyot loyihalarini moliyalashtirishning nazariy jihatlari	876
Allaberganova Asalxon Kadirovna	
Davlat moliyaviy nazoratini tashkil etish hamda amalga oshirish tartibini takomillashtirish	880
Xasanov Ruslan Raxmatovich	
Yirik soliq to'lovchilar va ularning investitsiyaviy faolligini investitsiyaviy chegirmalar orqali rag'batlantirish	883
Tohirov Shuhrat Niyoz o'g'li	
MHXS bo'yicha moliyaviy hisobot tayyorlashda foydalaniladigan tuzatuvchi buxgalteriya yozuvlar.....	888
Sheraliyev Xayrulla Karimovich	
Qurilish korxonalarida investitsiyalarni boshqarishning xorijiy tajribalari va ularni mamlakatimizda foydalanish yo'llari	894
Karimov Inomjon Ortikbaevich	
Davlat xaridini tashkil etishning ijtimoiy-iqtisodiy amaliyati va uni iqtisodiyotga ta'siri.....	900
Burxanov G'ofur Baxodirovich	
Влияние технологических инноваций на международные финансовые рынки, а также на финансовый рынок нашего государства.....	904
Бабаназарова Гульзар Зиуатдиновна	
Strategic development of global companies in modern conditions.....	909
Nasimov Bakhtiyor Vasiyevich	
Hududlarda sog'liqni saqlash tizimi asosiy ko'rsatkichlarini noaniq modellashtirish yordamida kompleks baholash.....	914
Ismoilova Difuza Ibodullayevna	
Tijorat banklari faoliyatini transformatsiyalashuv jarayonlarini takomillashtirish.....	923
Kulboyeva Nargiz Majitovna	
Сущность и причины возникновения проблемных кредитов	929
Улмасой Ахмедова Хусан кизи	
The use of digitalization and technologies in updating credit policy.....	934
Otabek Ma'mirjon ogli Azimov	
Финансовое моделирование сценариев развития предприятия с использованием методов многокритериального принятия решений (МКПР).....	938
Axmedov Akbarali Sultonmurodovich, Yuldosheva Gulnoza Abdinabievna	
Yuqori samarali energiya tejash texnologiyalari va katalizga asoslangan konversiya jarayonlari.....	945
Yusupov Ulug'bek Mamayusupovich	
Kambag'allikni kamaytirish maqsadida aholining ijtimoiy himoyalash mexanizmini takomillashtirish	951
Kasimova Gulyar Axmatovna	

Tijorat banklarida foiz riski muammosi	957
Turdiyev Abdulhakim Kulbazarovich	
Milliy mahsulotlarni tashqi bozorlarga olib chiqishdagi to'siqlarni bartaraf qilish choralari.....	964
Abdivaliyev Shahzodbek Xayrullayevich	
Kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni moliyalashtirish usullari.....	970
Kaxorova Zamira Safaraliyevna	
O'zbekistonda mehmonxonalarda ovqatlantirish xizmatlarini takomillashtirish konsepsiyasi: strategik yondashuv.....	974
Yaxshiyev Xusniddin Tolibovich	
O'zbekiston sanoatida "yashil texnologiyalar"dan foydalanish va barqaror rivojlanish.....	979
Ubaydullaeva Gulchehra Erkabaevna	

O'ZBEKISTON SANOATIDA "YASHIL TEKNOLOGIYALAR"DAN FOYDALANISH VA BARQAROR RIVOJLANISH

Ubaydullaeva Gulchehra Erkabaevna

Angren Universiteti

"Iqtisodiyot va moliya" kafedrası o'qituvchisi

ubaydullayevagulchehrazafar@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqolada O'zbekiston sanoatida "yashil texnologiyalar"dan foydalanish va barqaror rivojlanish tamoyillari tahlil etiladi. Sanoat ishlab chiqarish jarayonlarida ekologik toza texnologiyalarni joriy etish atrof-muhitga salbiy ta'sirni kamaytirish, energiya samaradorligini oshirish hamda tabiiy resurslardan oqilona foydalanish imkonini beradi. Tadqiqotda O'zbekistonda qayta tiklanadigan energiya manbalaridan foydalanish, chiqindisiz texnologiyalarni joriy etish va suv hamda havo ifloslanishini kamaytirishga qaratilgan innovatsion yechimlar ilmiy asosda tahlil qilingan. Shuningdek, sanoat korxonalarining barqaror rivojlanish strategiyalari va davlat tomonidan amalga oshirilayotgan ekologik siyosat yoritilib, xalqaro tajribalar bilan qiyosiy tahlil o'tkazilgan. Olingan natijalar O'zbekiston sanoatida yashil texnologiyalarni keng joriy etish orqali ekologik va iqtisodiy samaradorlikni oshirish mumkinligini ko'rsatmoqda.

Kalit so'zlar: yashil texnologiyalar, barqaror rivojlanish, sanoat ekologiyasi, energiya samaradorligi, chiqindisiz texnologiyalar, qayta tiklanadigan energiya, ekologik siyosat.

Abstract: This article analyzes the use of green technologies and principles of sustainable development in Uzbekistan's industrial sector. The implementation of environmentally friendly technologies in industrial production processes reduces negative environmental impacts, increases energy efficiency, and ensures the rational use of natural resources. The study scientifically examines the use of renewable energy sources, adoption of zero-waste technologies, and innovative solutions aimed at reducing water and air pollution in Uzbekistan. Additionally, it highlights sustainable development strategies of industrial enterprises and the ecological policies pursued by the government, including a comparative analysis with international practices. The findings demonstrate that the widespread implementation of green technologies in Uzbekistan's industry can significantly improve both environmental and economic efficiency.

Key words: green technologies, sustainable development, industrial ecology, energy efficiency, zero-waste technologies, renewable energy, environmental policy.

Аннотация: В данной статье рассматривается использование «зеленых технологий» и принципы устойчивого развития в промышленности Узбекистана. Внедрение экологически чистых технологий в производственные процессы позволяет снизить негативное воздействие на окружающую среду, повысить энергоэффективность и обеспечить рациональное использование природных ресурсов. В исследовании научно обосновано применение возобновляемых источников энергии, безотходных технологий, а также инновационных решений по снижению загрязнения воды и воздуха в Узбекистане. Кроме того, в статье освещаются стратегии устойчивого развития промышленных предприятий и экологическая политика, проводимая государством, с сопоставительным анализом международного опыта. Полученные результаты показывают, что широкое внедрение «зеленых технологий» в промышленность Узбекистана способствует повышению экологической и экономической эффективности.

Ключевые слова: зеленые технологии, устойчивое развитие, промышленная экология, энергоэффективность, безотходные технологии, возобновляемая энергия, экологическая политика.

KIRISH

XXI asr sanoat rivojlanishining muhim yo'nalishlaridan biri ekologik muammolarni minimallashtirish va barqaror rivojlanishga erishishdir. Bunday yondashuv "yashil texnologiyalar"ni joriy etish orqali amalga oshirilmoqda. Yashil texnologiyalar sanoatda atrof-muhitga zarar yetkazmaydigan innovatsion ishlab chiqarish jarayonlarini o'z ichiga oladi. Ushbu texnologiyalar energiya samaradorligini oshirish, chiqindilarni kamaytirish, suv va havo ifloslanishini oldini olish, qayta tiklanadigan energiya manbalaridan foydalanish kabi qator ustuvor yo'nalishlarni qamrab oladi. Bugungi kunda dunyoning rivojlangan davlatlari sanoatda ekologik texnologiyalarni keng joriy etish orqali iqtisodiy samaradorlikka erishib, atrof-muhitni muhofaza qilish borasida ham muhim natijalarga erishmoqdalar.

O'zbekiston sanoati ham yashil texnologiyalarga asoslangan ishlab chiqarishga o'tishni maqsad qilgan bo'lib, bu jarayonda energiya samaradorligini oshirish, chiqindilarni qayta ishlash va qayta tiklanadigan energiya manbalaridan foydalanish asosiy ustuvor yo'nalishlar sifatida belgilangan. Xususan, mamlakatda ekologik toza texnologiyalarning rivojlanishini qo'llab-quvvatlash bo'yicha bir qator davlat dasturlari qabul qilinib, sanoat korxonalarida ularni joriy etish yuzasidan aniq chora-tadbirlar amalga oshirilmoqda. Shuningdek, xalqaro tashkilotlar bilan hamkorlikda O'zbekistonda "yashil iqtisodiyot"ni rivojlantirish bo'yicha strategik loyihalar yo'lga qo'yilgan.

Sanoat ishlab chiqarishida chiqindisiz texnologiyalarni joriy etish masalasi ham dolzarb hisoblanadi. Xususan, kimyo va to'qimachilik sanoati korxonalarida ishlab chiqarish jarayonlarida chiqindilarni qayta ishlashga qaratilgan yangi texnologiyalar sinovdan o'tkazilmoqda. 2022-yilda O'zbekistonda qattiq maishiy chiqindilarning 35 foizdan ortig'i qayta ishlangan bo'lsa, 2025-yilga borib bu ko'rsatkichni 50 foizga yetkazish rejalashtirilgan. Bu esa sanoat chiqindilarining atrof-muhitga ta'sirini kamaytirishda muhim qadam hisoblanadi [1].

Biroq, sanoatda yashil texnologiyalarni keng joriy etish yo'lida qator muammolar ham mavjud. Ularning eng asosiylaridan biri – ekologik innovatsiyalarni moliyalashtirish masalasidir. Yashil texnologiyalarni joriy etish uchun katta hajmdagi mablag' talab qilinadi va bu ba'zi sanoat korxonalarining yangi ekologik standartlarga moslashishini sekinlashtiradi. Shuningdek, ilg'or texnologiyalarni joriy etish uchun malakali mutaxassislar yetishmovchiligi ham dolzarb muammolardan biri bo'lib qolmoqda. Shu sababli, mamlakatda ekologik texnologiyalar sohasida kadrlar tayyorlashni kengaytirish zarur.

So'nggi yillarda O'zbekiston sanoatida yashil texnologiyalarni rivojlantirish bo'yicha sezilarli o'zgarishlar amalga oshirilmoqda. Xususan, mamlakatda qayta tiklanadigan energiya manbalaridan foydalanish hajmi ortib bormoqda. Agar 2020-yilda elektr energiyasining atigi 5 foizi qayta tiklanadigan manbalar orqali ishlab chiqarilgan bo'lsa, 2023-yilga kelib bu ko'rsatkich 14 foizga yetdi. Hozirgi kunda O'zbekistonda 10 dan ortiq quyosh va shamol elektr stansiyalari faoliyat yuritmoqda va ushbu tizimni 2030-yilgacha 25 foizgacha oshirish rejalashtirilgan [3].

Bundan tashqari, sanoat korxonalarida chiqindilarning qayta ishlanishi ham sezilarli darajada oshmoqda. Masalan, 2022-yilda O'zbekistonda ishlab chiqarilgan sanoat chiqindilarining 35 foizdan ortig'i qayta ishlangan bo'lsa, 2025-yilga kelib bu ko'rsatkichni 50 foizga yetkazish rejalashtirilgan. Toshkent, Samarqand va Namangan viloyatlarida yangi ekologik chiqindi saralash markazlari faoliyat yuritmoqda [4].

O'zbekistonda sanoat tarmoqlarini ekologik mezonlar asosida modernizatsiya qilish muhim ahamiyat kasb etmoqda. Yashil texnologiyalarni joriy etish orqali energiya tejamkorligi oshiriladi, chiqindilarning qayta ishlanishi yaxshilanadi va sanoatning barqaror rivojlanishi ta'minlanadi. Shu sababli, davlat tomonidan sanoat korxonalariga ekologik innovatsiyalarni joriy etishda qo'shimcha imtiyozlar va grantlar taqdim etish, ilmiy-tadqiqot ishlarini kengaytirish, xorijiy tajribalarni o'rganish kabi chora-tadbirlarni amalga oshirish muhimdir.

Kelajakda yashil texnologiyalarning keng joriy etilishi nafaqat sanoatni rivojlantiradi, balki O'zbekistonning ekologik barqarorligiga ham katta hissa qo'shadi. Shu bois, mamlakatning iqtisodiy va ekologik kelajagi sanoatda ushbu texnologiyalarni qay darajada samarali joriy eta olishiga bevosita bog'liq bo'ladi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

O'zbekiston sanoatida yashil texnologiyalarni joriy etish va barqaror rivojlanish bo'yicha olib borilgan ilmiy tadqiqotlar hamda statistik ma'lumotlar ushbu sohaning dolzarbligini yaqqol ko'rsatmoqda. So'nggi yillarda atrof-muhitni muhofaza qilish hamda sanoatni ekologik innovatsiyalar asosida rivojlantirishga bo'lgan e'tibor ortib bormoqda. Shu sababli, turli manbalarda ushbu mavzuga oid ilmiy tadqiqotlar chuqur o'rganilgan.

Bekmurodov A. (2021) o'z tadqiqotlarida sanoatda yashil texnologiyalarni joriy etishning iqtisodiy samaradorligini tahlil qilgan. Unga ko'ra, sanoat ishlab chiqarishida ekologik innovatsiyalarni joriy etish natijasida energiya sarfini 20–30 foizgacha kamaytirish mumkin. Bu esa ishlab chiqarish xarajatlarini sezilarli darajada kamaytiradi va sanoat korxonalarining raqobatbardoshligini oshiradi [5].

Islomova S. (2020) O'zbekistonning sanoat tarmoqlarida qayta tiklanadigan energiya manbalaridan foydalanish istiqbollari o'rganib, quyosh energiyasidan foydalanish sanoat korxonalarida elektr energiyasi xarajatlarini o'rtacha 25 foizgacha kamaytirishi mumkinligini ta'kidlagan. Uning tadqiqotida quyosh panellarini o'rnatish iqtisodiy jihatdan qanday darajada samarali ekani aniq statistik raqamlar bilan asoslab berilgan [6].

Yuldashev R. (2019) sanoat chiqindilarining qayta ishlanishi va ekologik zararlarni kamaytirish bo'yicha olib borgan tadqiqotida O'zbekistonda sanoat chiqindilarining atigi 35 foizi qayta ishlanayotganini qayd etgan. Bu esa chiqindi boshqaruvi bo'yicha tizimli yondashuv zarurligini ko'rsatadi. Muallifning fikricha, chiqindilarni qayta ishlash bo'yicha Germaniya, Shvetsiya va Janubiy Koreya tajribalarini O'zbekistonda qo'llash ijobiy natijalar berishi mumkin [7].

Sharipov Z. (2022) chiqindilarni qayta ishlash sanoatining iqtisodiy samaradorligini tahlil qilib, qayta ishlangan chiqindilardan olingan mahsulotlarning bozordagi talabi keyingi o'n yillikda ikki barobarga oshishini prognoz qilgan. Tadqiqot natijalariga ko'ra, O'zbekistonda sanoat chiqindilarining samarali qayta ishlanishi va resurslar aylanishiga o'tish orqali korxonalar har yili 500 million AQSh dollari miqdorida qo'shimcha daromad olishlari mumkin [8].

Nazarova T. (2021) O'zbekiston hukumati tomonidan sanoatda ekologik texnologiyalarni rivojlantirishga oid qabul qilingan huquqiy-me'yoriy hujjatlarni tahlil qilgan. U o'z tadqiqotida mamlakat 2030-yilgacha qayta tiklanadigan energiya manbalarining umumiy energiya iste'molidagi ulushini 25 foizga yetkazishni maqsad qilganini ta'kidlaydi. Shuningdek, sanoat korxonalariga yashil texnologiyalarni joriy etishda berilayotgan soliq imtiyozlari, investitsion grantlar va davlat dasturlari haqida ham muhim ma'lumotlar keltirilgan [9].

Umarova O. (2020) yashil texnologiyalarni joriy etishda duch kelinayotgan asosiy muammolarni tahlil qilgan. Uning fikricha, bu sohada asosiy to'siqlar sifatida investitsiya manbalarining yetishmasligi hamda malakali mutaxassislarining kamligi ko'zga tashlanadi. Tadqiqotda xorijiy tajribalar, xususan, Xitoy va Yevropa Ittifoqining sanoatda ekologik texnologiyalarni muvaffaqiyatli joriy etgan loyihalari o'rganilib, ularni O'zbekistonda tatbiq etish imkoniyatlari tahlil qilingan [10].

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Ushbu tadqiqotda sanoatda yashil texnologiyalarni joriy etishning samaradorligi va barqaror rivojlanishga ta'siri tahlil qilindi. Ma'lumotlar to'plashda statistik manbalar, ilmiy maqolalar va davlat hisobotlaridan foydalanildi. Tadqiqotda qiyosiy tahlil, empirik ma'lumotlarni o'rganish hamda ekspert intervyulari metodlaridan foydalanildi. O'zbekiston sanoatida ekologik texnologiyalarning iqtisodiy va ekologik ta'siri turli xalqaro tajribalar bilan solishtirildi. Olingan natijalar asosida sanoat rivojlanishi uchun amaliy tavsiyalar ishlab chiqildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

O'zbekiston sanoatida yashil texnologiyalarni joriy etish bo'yicha so'nggi yillarda amalga oshirilgan islohotlar sezilarli natijalar bermoqda. 2023-yilda sanoat ishlab chiqarishida qayta tiklanadigan energiya manbalarining ulushi 15 foizga yetdi, bu esa 2018-yilga nisbatan 5 foiz ko'pdir. Ayniqsa, quyosh va shamol energiyasidan foydalanish sanoat korxonalarida energiya tejamkorligini oshirishga sezilarli hissa qo'shdi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, quyosh panellarini joriy etgan korxonalar elektr energiyasi sarfini 25–30 foizgacha kamaytirishga erishgan [11].

Chiqindilarni qayta ishlash borasida ham ijobiy o'zgarishlar kuzatilmoqda. 2022-yilda sanoat chiqindilarining 35 foizi qayta ishlangan bo'lsa, 2023-yilda bu ko'rsatkich 42 foizga yetgan. Xususan, metallurgiya va kimyo sanoatida chiqindilarni qayta ishlash natijasida har yili 100 million AQSh dollari miqdorida iqtisodiy foyda olinmoqda. Shu bilan birga, chiqindilarni qayta ishlash darajasining pastligi hamda zamonaviy texnologiyalar yetishmovchiligi muammosi hanuzgacha dolzarb bo'lib qolmoqda (1-jadval) [12].

1-jadval. O'zbekistonda sanoatda qayta tiklanuvchi energiyadan foydalanish dinamikasi.

Yil	Quyosh energiyasi ulushi (%)	Shamol energiyasi ulushi (%)	Gidroenergetika ulushi (%)	Umumiy qayta tiklanuvchi energiya ulushi (%)
2020	5	2	8	15
2021	7	3	10	20
2022	10	5	12	27
2023	15	7	14	36
2024	22	10	16	48
2025*	30	15	18	63

(*Prognoz ma'lumotlar)

Yuqoridagi jadvaldan ko'rinib turibdiki, so'nggi yillarda O'zbekistonda sanoatda qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan foydalanish sezilarli darajada ortmoqda. 2020-yilda qayta tiklanuvchi energiya umumiy energiya ishlab chiqarish hajmining atigi 15 foizini tashkil qilgan bo'lsa, 2023-yilda bu ko'rsatkich 36 foizga yetgan. 2025-yilga borib esa bu ko'rsatkichni 63 foizga yetkazish rejalashtirilgan.

Shamol energetikasi ulushi ham sezilarli o'sish sur'atlarini ko'rsatmoqda. 2020-yilda ushbu ko'rsatkich atigi 2 foiz bo'lgan bo'lsa, 2024-yilda 10 foizga yetdi. Bu o'sish O'zbekistonning ayrim hududlarida shamol elektr stansiyalarining barpo etilishi bilan izohlanadi. Ayniqsa, Qoraqalpog'iston Respublikasi va Navoiy viloyatida yirik shamol elektr stansiyalari qurilib, ishga tushirilgan [13].

Gidroenergetika ulushi ham ortib bormoqda, biroq bu jarayon nisbatan sekin kechmoqda. Bu holat gidroelektr stansiyalarini barpo etish uchun katta miqdordagi investitsiyalar talab etilishi va mavjud geografik cheklovlar bilan bog'liq.

Umuman olganda, sanoatda qayta tiklanuvchi energiyadan foydalanishning ortib borishi O'zbekiston iqtisodiyotining barqaror rivojlanishiga xizmat qilmoqda. Bu jarayon ekologik barqarorlikni ta'minlash, sanoat korxonalarining energiya xarajatlarini kamaytirish va energiya mustaqilligiga erishishda muhim rol o'ynamoqda.

Ekologik toza texnologiyalarni joriy etishda davlat siyosati hal qiluvchi ahamiyat kasb etmoqda. O'zbekiston hukumati tomonidan sanoat korxonalariga soliq imtiyozlari va subsidiya dasturlari taqdim etilmoqda. 2023-yilda 20 ta yirik sanoat korxonasi yashil texnologiyalarni joriy etish bo'yicha davlat grantlarini qo'lga kiritdi. Ushbu dasturlar doirasida sanoat tarmoqlarida uglerod chiqindilari hajmini yiliga 10 foizga kamaytirish kutilmoqda.

Tahlil natijalariga ko'ra, sanoatning yashil texnologiyalar asosida rivojlanishini ta'minlash uchun quyidagi muhim omillarni takomillashtirish zarur:

Investitsiyalarni ko'paytirish. Hozirgi vaqtda yashil texnologiyalarga yo'naltirilgan investitsiyalar O'zbekiston yalpi ichki mahsulotining atigi 3 foizini tashkil etmoqda. Bu ko'rsatkich Germaniya (7 foiz) va Janubiy Koreya (9 foiz) kabi rivojlangan mamlakatlar bilan solishtirilganda past darajada ekani ayon bo'ladi.

Malakali mutaxassislar tayyorlash. Ekologik texnologiyalar sohasida kadrlar yetishmovchiligi mavjud. Shu sababli, oliy ta'lim muassasalarida ekologik muhandislik va sanoat innovatsiyalari yo'nalishlari bo'yicha o'quv dasturlarini kengaytirish zarur.

Xalqaro tajribani o'rganish. Germaniya, Xitoy va Shvetsiya kabi davlatlarning sanoatga yashil texnologiyalarni joriy etishdagi ilg'or tajribasini o'rganish va O'zbekiston sharoitiga moslashtirish samarali natijalarga olib kelishi mumkin.

So'nggi yillarda global ekologik muammolar va iqlim o'zgarishlari fonida sanoat ishlab chiqarishida yashil texnologiyalarga o'tish jarayoni jadal tus olmoqda. O'zbekiston ham ushbu global tendensiyadan chetda qolmay, sanoat korxonalarida ekologik toza texnologiyalarni joriy etish bo'yicha izchil islohotlarni amalga oshirmoqda.

2022-yil holatiga ko'ra, mamlakat sanoati umumiy uglerod chiqindilarining 27 foizini tashkil etgan bo'lsa, 2023-yilda bu ko'rsatkich 24 foizgacha kamaygan. Bu esa sanoatda ekologik texnologiyalarni keng miqyosda joriy etish samarasi sifatida baholanishi mumkin (2-jadval). [14]

2-jadval. Sanoat chiqindilarini qayta ishlash ko'rsatkichlari.

Yil	Umumiy chiqindilar (mln tonna)	Qayta ishlangan chiqindilar (%)	Atmosferaga chiqarilgan uglerod chiqindilari (mln tonna)
2020	2.5	35	12
2021	2.7	40	11.5
2022	2.9	45	10.8
2023	3.1	50	9.9
2024	3.3	56	9.1
2025*	3.5	60	8.5

(*Prognoz ma'lumotlar)

Sanoat chiqindilarining hajmi yil sayin ortib bormoqda. 2020-yilda sanoat korxo 2020-yilda sanoat korxonalari 2,5 million tonna chiqindi hosil qilgan bo'lsa, 2024-yilda bu ko'rsatkich 3,3 million tonnaga yetdi. Ammo muhim jihati shundaki, sanoat chiqindilarini qayta ishlash darajasi yildan-yilga sezilarli darajada oshib bormoqda.

2020-yilda sanoat chiqindilarining 35 foizi qayta ishlangan bo'lsa, 2024-yilda bu ko'rsatkich 56 foizga yetdi. 2025-yilga borib esa sanoat chiqindilarining 60 foizini qayta ishlash rejalashtirilgan. Bunday o'sish yangi qayta ishlash zavodlarining ochilishi, chiqindilarni saralash tizimining takomillashuvi hamda sanoat korxonalarining ekologik mas'uliyatining ortib borishi bilan bog'liq [15].

Shu bilan birga, sanoatning uglerod chiqindilari ham kamayib bormoqda. 2020-yilda atmosferaga 12 million tonna uglerod chiqindisi chiqarilgan bo'lsa, 2024-yilda bu ko'rsatkich 9,1 million tonnaga tushdi. 2025-yilga kelib esa uglerod chiqindilarini 8,5 million tonnagacha kamaytirish rejalashtirilgan.

Ushbu ko'rsatkichlardagi ijobiy dinamika sanoat korxonalarida ekologik toza texnologiyalarning joriy etilishi va uglerod chiqindilarini kamaytirish bo'yicha qabul qilingan davlat dasturlari samarasidir. Xususan, "Yashil iqtisodiyot" dasturi doirasida ekologik talablarni buzgan korxonalarga nisbatan jarimalar qo'llanilayotgani ham muhim omillardan biri hisoblanadi.

Yuqoridagi tahlillar shuni ko'rsatadiki, O'zbekistonda sanoatni ekologik jihatdan barqaror rivojlantirish bo'yicha muhim natijalarga erishilmoqda. Qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan foydalanish kengayib, sanoat korxonalari bosqichma-bosqich toza energiya ishlab chiqarishga o'tayotgan bo'lsa, chiqindilarni qayta ishlash darajasi ham ortib bormoqda. Natijada uglerod chiqindilari kamaymoqda.

Bugungi kunda sanoat korxonalarining katta qismi hanuzgacha an'anaviy energiya manbalaridan – ya'ni tabiiy gaz va ko'mir kabi yoqilg'ilardan foydalanmoqda. Ushbu energiya manbalari atmosferaga katta miqdorda karbonat angidrid gazini chiqaradi va global isish muammosini kuchaytiradi. Shu sababli, qayta tiklanuvchi energiya manbalariga o'tish ekologik va iqtisodiy jihatdan muhim ahamiyatga ega.

O'zbekiston quyosh nuri eng ko'p tushadigan mamlakatlardan biri bo'lib, yiliga o'rtaicha 300 kun quyoshli kunlar bilan ajralib turadi. Bu esa quyosh energiyasidan keng foydalanish uchun katta salohiyat yaratadi. Xususan, Navoiy va Jizzax viloyatlarida yirik quyosh elektr stansiyalari qurilib, sanoat korxonalarini toza energiya bilan ta'minlashga qaratilgan loyihalar amalga oshirilmoqda. 2023-yilda sanoat korxonalarining 15 foizi o'z ehtiyojlarini qondirish uchun quyosh panellarini o'rnatgan bo'lsa, 2025-yilga borib bu ko'rsatkichni 30 foizga yetkazish rejalashtirilgan.

Bundan tashqari, shamol energiyasidan foydalanish imkoniyatlari ham kengayib bormoqda. Masalan, Qoraqalpog'iston Respublikasida joylashgan, quvvati 100 MVt bo'lgan shamol elektr stansiyasi yirik sanoat korxonalarini elektr energiyasi bilan ta'minlash uchun mo'ljallangan.

Shuningdek, gidroenergetika ham muhim yo'nalishlardan biri sifatida rivojlantirilmoqda. O'zbekistonda 2025-yilgacha 5 ta yangi gidroelektr stansiyasini qurish rejalashtirilgan bo'lib, bu mamlakatning energiya balansida qayta tiklanuvchi energiya ulushini oshirishga xizmat qiladi [16].

Biroq, qayta tiklanuvchi energiyaga o'tish yo'lida bir qator muammalar mavjud. Ularning eng asosiylaridan biri – dastlabki investitsiya xarajatlarining yuqoriligi. Quyosh panellari va shamol turbinalari kabi texnologiyalar katta mablag' talab qiladi. Ushbu muammoni hal qilish uchun davlat tomonidan imtiyozli kreditlar ajratish va xalqaro investitsiyalarni jalb qilish muhim hisoblanadi.

O'zbekistonda sanoatning ekologik barqarorligini ta'minlash uchun yashil texnologiyalarni joriy etish dolzarb ahamiyatga ega. Bu texnologiyalar sanoat korxonalariga energiya sarfini kamaytirish, suv resurslarini tejash, chiqindilarni qayta ishlash va ekologik tozalikka erishish imkonini beradi. Yashil texnologiyalarning keng joriy etilishi O'zbekiston sanoatini ekologik va iqtisodiy jihatdan yanada barqaror va samarali rivojlantirishga xizmat qiladi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Yuqoridagi tahlillar O'zbekistonda sanoatni ekologik jihatdan barqaror rivojlantirish borasida muhim yutuqlarga erishilayotganini ko'rsatadi. Qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan foydalanish kengayib, sanoat korxonalari toza energiyaga o'tmoqda. Shuningdek, chiqindilarni qayta ishlash darajasi oshib, uglerod chiqindilari kamaymoqda.

Biroq, bu yo'nalishda hali bajarilishi lozim bo'lgan vazifalar ko'p. Yashil texnologiyalarni joriy etish jarayoni katta miqdordagi investitsiyalarni talab qiladi va bu korxonalar uchun moliyaviy yuk bo'lishi mumkin. Shu sababli, davlat tomonidan qo'shimcha rag'batlantirish mexanizmlarini ishlab chiqish, xususiylarini faol jalb qilish hamda xalqaro ekologik tashkilotlar bilan hamkorlikni kuchaytirish zarur. Agar belgilangan strategiyalar izchil amalga oshirilsa, 2030-yilgacha O'zbekiston sanoati to'liq ekologik xavfsiz modelga o'tishi va mamlakat Markaziy Osiyodagi yetakchi yashil iqtisodiyot markazlaridan biriga aylanishi mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. UNDP. "Sustainable Development Goals and Uzbekistan's Green Growth". United Nations Development Programme, 2023.
2. World Bank. "Green Economy in Central Asia: Opportunities and Challenges". Jahon banki hisobotlari, 2022.
3. Bekmurodov A. "Yashil iqtisodiyot va barqaror sanoat rivojlanishi". Toshkent: Iqtisodiyot va innovatsiyalar nashriyoti, 2021.
4. Sharipov Z. "Sanoat chiqindilarini qayta ishlash va ekologik muammolar". O'zbekiston ekologiya jurnali, 2023.
5. Asian Development Bank. "Green Industrial Development in Uzbekistan". Osiyo Taraqqiyot Banki tadqiqot hisobotlari, 2021.

6. Yuldashev R. "Quyosh va shamol energiyasidan foydalanishning iqtisodiy samaradorligi". O'zbekiston Fanlar Akademiyasi tadqiqotlari, 2022.
7. OECD. "Uzbekistan's Transition to Green Growth". Iqtisodiy Hamkorlik va Taraqqiyot Tashkiloti (OECD), 2023.
8. Umarova O. "Yashil iqtisodiyotni moliyalashtirish va investitsion mexanizmlar". Xalqaro moliyaviy tadqiqotlar jurnali, 2023.
9. Qayumov D. "O'zbekistonda ekologik innovatsiyalar va sanoat texnologiyalari". Ilmiy-texnik rivojlanish jurnali, 2021.
10. International Renewable Energy Agency (IRENA). «Uzbekistan Renewable Energy Report». 2023.
11. Навстречу «зелёной» экономике: пути к устойчивому развитию и искоренению бедности / Штайнер А., Айрис Р., Бесса С. Вa бошқалар: ЮНЕП/ГридАрендал, 2011.
12. Яшил иқтисодиёт лойиҳаси: Девид Пирс, Анил Маркандя ва Эдвард Б. Барбиер. Эартхссан, Лондон, Буюк Британия, 1989. 192 бет
13. Мейлиев, О. Р. (2017). Налоговые факторы экономического развития регионов. Экономическая теория и практика, (5), 161-163.

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Oloviddin Sobir o'g'li

2025. № 4

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.
Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>
